

⁴ Isto

⁵ Nikša Stančić, *Osnovni problemi ilirskog pokreta i revolucije 1848/49. prema najnovijoj literaturi*, 3/1967—68.

⁶ Mirjana Gross, *Osnovna obilježja razvoja slovenske nacionalne ideje u 19. i na početku 20. stoljeća*, 2/1968—69.

⁷ 4/1969—70.

⁸ Dragan Šepić, *Borba istarskih Hrvata i Slovenaca za slobodu i ujedinjenje od Narodnog preporoda do oslobođenja*, 1/1968—69.

⁹ M. Pandevski, *Političke partije i organizacije u Makedoniji (1908—1912)*, 3/1968—69.

¹⁰ 1/1967.

¹¹ D. Kecić, *Radništvo Vojvodine u obrani Mađarske komune*, 2/1967—68.

¹² Gal Dj, *Sovjetska republika Mađarska*, 1/1969—70.

¹³ M. Apostolski, *Pokret otpora Bugarske i njegova saradnja s narodnooslobodilačkom borbom Jugoslavije*, 3/1969—70; Dušan Bilandžić, *O osnovnim karakteristikama razvoja Jugoslavije 1945—1965. godine*, 2/1968—69; V. Mratović, *Ustavne promjene u političkom sistemu SFRJ*, 1/1969—70.

¹⁴ 1/1967, 2/1967—68.

¹⁵ Petar Selem, *Afrička kultura i njen kontinuitet*, 4/1967—68; A. P. Chand, *Indijski pokret za slobodu (1858—1947)*, 4/1968—69; Z. Čepo, *Osnovni problemi i dileme suvremene Kine*, 4/1969—70.

¹⁶ Na tu su temu tiskane slijedeće bibliografije: V. Oštrić, *Pregled časopisa i zbornika za povijest radničkog pokreta s bibliografijom*, 1/1967, 2/1967—68, 3/1967—68; M. Perović i L. Rakić, *Bibliografija o oktobarskoj revoluciji*, 1/1967; M. Haramina, *Pedesetogodišnjica SKJ — izbor literature*, 4/1968—69, 1/1969—70, 2/1969—70, isti, *Vladimir Iljič Lenjin — Bibliografija knjiga i članaka u povodu stogodišnjice rođenja*, 3/1969—70. Osim toga objavljene su još i ove bibliografije: M. Maticka, *Radovi iz opće povijesti novog vijeka*, 2/1968—69, 3/1968—69; O. Janša, *Kratka bibliografija novijih del slovenske zgodovine*, 2/1969—70.

¹⁷ Program časopisa, 1/1967.

Marijan Maticka

DJELATNOST KOMUNISTA ZAPADNE HRVATSKE U RAZDOBLJU IZMEĐU DVA RATA

(Centar za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara: »Radnički pokret Hrvatskog primorja, Gorskog kotara i Istre 1919—1941.«)

Centar za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara u Rijeci izdao je svoju prvu ediciju pod naslovom: »Radnički pokret Hrvatskog primorja—Gorskog kotara i Istre 1919—1941«. To je zapravo zbornik sjećanja, te nekoliko članaka o djelatnosti komunista u našem kraju između dva svjetska rata.

Zbornik je, zavisno o vrsti radova, podijeljen u tri dijela, i to: Sjećanja i zapisi. Članci i rasprave i Građa. Najveći dio zauzimaju sjećanja i zapisi, a u zborniku su grupirani prema lokalitetu na koji se odnose.

Hinko Raspor opisuje djelatnost komunista na Sušaku od 1919. god. do vremena kada je morao emigrirati iz zemlje. Sjećanja Dušana Diminića, Bernarda Brnabića i Eugena Cindrića obuhvaćaju rad komunista na Sušaku, procese protiv komunista u Hrvatskom primorju, razvoj sindikalnog pokreta na Sušaku i djelatnost sušačke omladine (djelatnost KAS-a, formiranje skojevskih organizacija itd). Giuseppe

Arrigoni piše o radu komunista u Rijeci od formiranja Komunističke partije Rijeke (PCF), zatim o njenom uključenju u Komunističku partiju Italije i radu riječkih komunista do 1941. godine. Josip Cuculić iznosi svoja sjećanja na rad komunista u Hreljinu, na djelatnost Boža Vidasa, na susrete s Josipom Brozom za vrijeme njegova boravka u Kraljevici, te na procese vođene protiv komunista u Hrvatskom primorju. Pavle Gregorić piše o svom radu u Kraljevici i znosi svoje utiske o svom prvom susretu s Josipom Brozom. Bartol Petrović piše o radu komunista u Grižanima i Bribiru, a dr Vinko Antić je na ponešto drukčiji način donio svoje ranije objavljene podatke o radu i ulozi čitaonice u Selcima. Vicko Antić iznosi svoja sjećanja na španjolski građanski rat i povratak u domovinu. U sjećanjima Ivana Dujmića govori se o radu komunista u Bakru, Kraljevici, Hreljinu i Sušaku, o procesima komunistima Hrvatskog primorja i o nizu sastanaka s Josipom Brozom. Edo Jardas je prikazao rad jugoslavenskih iseljenika u radničkom pokretu Kanade.

O djelatnosti komunista na Kvarnerskim i susjednim otocima iznijeli su svoja sjećanja Ivan Herenda, Ante Perinčić i Antica Franolić. Prvi piše o razvitku radničkog pokreta na Pagu, Ante Perinčić o počecima sindikalnog pokreta na Rabu, a Antica Franolić iznosi svoja sjećanja pod naslovom: *Revolucionarni rad na otoku Krku u predratnom periodu*. Na početku svojih sjećanja ona iznosi nekoliko podataka o periodu prije i u toku I svjetskog rata. Spominje djelatnost povratnika iz Amerike Ivana Kirinčića i učešće Krčana u pobuni mornara austro-ugarske ratne flote u Boki Kotorskoj. Nakon toga iznosi svoja sjećanja na period između dva svjetska rata. U tom razdoblju mnogo Krčana, pogotovo mlađih, odlazi na rad u druge dijelove države. Tamo se upoznaju s naprednim idejama, postaju članovi KPJ i SKOJ-a, te nakon povratka na otok vode sistematsku propagandu. U Puntu je na mlađe ljude djelovao Petar Franolić-Barčin, koji je uz pomoć drugova uspio formirati prvu partijsku organizaciju na Krku. U nju su ušli: Petar Franolić-Popić, Mate Mrakovčić, Ivan Žic-Frankin, Ivan Galjanić i Ivan Žic-Tolnar. Godine 1934. uhapšeni su na Krku mnogi mlađi ljudi pod sumnjom da su komunisti. Na procesu komunistima iz Hrvatskog primorja, koji je vođen u Ogulinu iste godine, osuđen je samo Petar Franolić. U vrijeme španjolskog građanskog rata mnogi Krčani otišli su da se bore na strani španjolske republikanske vojske. Godine 1938, na inicijativu Petra Franolića, formirana je na Krku podružnica URSSJ-a, a 1939. god. osnovane su partijske organizacije u Krku i Dobrinjštini. U krčkoj gimnaziji i Đačkom domu nikla je i prva organizacija SKOJ-a, a u Vrbniku također djeluje manja grupa komunista. Na izborima održanim 1940. god. komunisti su se kandidirali na listi HSS-a. U Puntu su odnijeli pobjedu, te je Mate Mrakovčić, član KP, postao predsjednik općine. Zaslugom Petra Franolića partijske su se organizacije na otoku Krku, povezale tako da je pred početak II svjetskog rata na Krku bilo osam partijskih jedinica (u Puntu pet, u Krku dvije i u Dobrinju jedna) sa 32 člana, Mjesnim komitetom Punat i Kotarskim komitetom Krk sa sjedištem u Puntu.

O prodiranju prvih socijalističkih ideja u Gorski kotar, stvaranju prvih organizacija SRPJ(k) i o vezama s komunistima Hrvatskog primorja iznosi svoja sjećanja Drago Škorić. Anton Mihelčić opisuje rad komunista u Gorskom kotaru i provalu organizacije 1936. godine. Juraj Zajc piše o radu partijske organizacije u Ogulinu, Bogomil Čop o radničkom pokretu u Čabru i bližoj okolici, a o djelovanju političkih stranaka na području kotara Brinje Ivan Holjevac. Nikola Beljan je dao svoja sjećanja na rad organizacije KP u Lokvama od 1935. do 1941. godine, a Ivan Tijan o aktivnosti komunista u Mrkoplju. Nikola Rački i Ivan Muvrin pišu o aktivnosti članova KP u kotaru Delnice, a Nikola Rački je pored toga iznio i svoja sjećanja na život i rad komunista na robiji u Sremskoj Mitrovici. O štrajkovima pilanskih radnika i kirijaša piše Franjo Jelenc, a o učešću Gorana u španjolskom građanskom ratu Stipe Polić.

Svoja sjećanja na revolucionarni radnički pokret u Istri između dva svjetska rata dali su: Ivan Hrelja, Andrea Benussi, Ivan Golja-Zaneto, Josip Ciliga i Tomaso Quarantotto. O životu rudara ugljenokopa Raša iznose svoja sjećanja Dinko Bičić i Anton Župančić. O odlasku Istrana u emigraciju i njihovoj djelatnosti u revolucionarnom radničkom pokretu piše Srećko Knapić. Anton i Josip Licul daju podatke o učešću Istrana u španjolskom građanskom ratu, a Anton Kapuralin o pokušaju uspostavljanja veze između organizacije KP Pule i organizacije KP u Zagrebu, 1936. godine.

U drugom dijelu zbornika »Članci i rasprave« ne nalaze se izvorni već tri preštampana rada. Tako je prilog Vinka Antića *Radnički pokret u Kraljevici i okolici i udio Paje Gregorića i Josipa Broza*, pretiskan iz spomen- knjige »240 godina brodogradilišta u Kraljevici«. Pretiskana je i rasprava Mihaele Sobolevskog *Ogulinski proces Josipu Brozu i grupi komunista i simpatizera KPJ iz Hrvatskog primorja*, koje je uz građu o procesu, već 1968. god. objavljena u posebnoj knjizi. Iz »Jadranskog zbornika«, svezak VI, preštampan je rad Zvonimira Matagića *Počeci socijalističkog pokreta u Kastavštini*.

U dijelu »Građa« Petar Strčić i Bosiljka Janjatović objavili su dva opširna dokumenta državnog tužioca u Sušaku iz 1934. godine. U jednom se od njih traži da se povede istraga protiv Josipa Cuculića i drugova, a u drugom se dostavlja krivična prijava protiv Petra Franolića i drugova s o. Krka. U istom dijelu zbornika Ivo Kovačić je pod naslovom *Nekoliko podataka o djelovanju partijske organizacije Sušaka nakon ogulinskog procesa 1934—1935. godine* objavio »Obranu« optuženog Josipa Brnčića pred Sudom za zaštitu države u Beogradu, 1936. godine.

Zbornik koji je izdao Centar za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara predstavlja bez sumnje vrijedan prilog izučavanju historije radničkog pokreta i Partije u našem kraju, iako ima i niz nedostataka. Tako se u dijelu »Sjećanja i zapisi« korektorima potkralo nekoliko historijskih netačnosti, koje se moralo ispraviti, ili ih pak označiti kao netačne. Opravdanje za ovo može se naći u uvodu zbornika što ga je napisao direktor Centra, Ivo Kovačić, a koji možebitne greške ispričava hitnošću kojom je zbornik pripreman. No nikakva hitnost ne može opravdati preštampanje spomenutih, već ranije objavljenih radova, a to je u ovoj ediciji napravljeno u dijelu »Članci i rasprave«. Ne treba, međutim, zaboraviti da je ovo prva edicija Centra za historiju radničkog pokreta i NOR-a i da se u slijedećoj ediciji ovi nedostaci vjerojatno neće ponovo javiti. O tome nam svjedoči treći dio zbornika u kojem je objavljena do sada vrlo zanimljiva i važna a neobjavljena građa iz historije Komunističke partije i revolucionarnog radničkog pokreta našeg kraja. Ovom se dijelu ni sa stručnog gledišta ne mogu staviti nikakve primjedbe, već se jedino može izraziti nada da će ovakvih radova ubuduće biti više.

Antun Giron

ČASOPIS ZA SUVREMENU POVIJEST I

(God II, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb 1970)

U drugoj godini izlaženja, prvi broj (I — 1970) časopisa za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske posvećen je 50-godišnjici Saveza komunista Jugoslavije i 25-godišnjici oslobođenja zemlje. Sadržajem i obimom (5 priloga osnovne rubrike »Rasprave i članci«, 96 strani-

KRČKI ZBORNIK

2

**KRK
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 2

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ
PETAR STRČIĆ (glavni urednik)
RIKARD ŽIC
RUDOLF ŽIC

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Slika na koricama: MILA KUMBATOVIĆ (Motiv grba Omišlja)